Vesikasvit ja rannanhoito

Näihin sivuihin on koottu tietoa yleisimmistä vesikasveista ja niiden poistoon soveltuvista menetelmistä ja toimintatavoista. Rantojen muuttuminen on hidas, luontainen prosessi, jota ihminen on omilla toimillaan nopeuttanut. Liiallinen umpeenkasvu on haitallista rantojen virkistyskäytön ja järviluonnon kannalta. Vesikasvillisuutta on kuitenkin monenlaista. Valitse oikea toimintatapa sen mukaan, millaisesta vesikasvillisuudesta on kyse. Huomaa, että tavoitteena ei ole koskaan poistaa kaikkea kasvillisuutta. Vesikasvit ovat olennainen osa järviluontoa, ja osa vesikasveista on hyvinkin tärkeää säilyttää paremman veden laadun sekä järven eliöstön elinolosuhteiden turvaamiseksi.

Vesikasvillisuuden hyödyt:

Tärkeä elinympäristö kaloille, linnuille ja muulle vesieliöstölle.

Ehkäisee aallokosta ja virtauksista aiheutuvaa rantojen eroosiota.

Pidättää maalta ja ojista tulevaa kiintoaine- ja ravinnekuormitusta.

Pohjaan juurtuvat kasvit sitovat pohja-aineksen paikoilleen, jotta se ei tuulen vaikutuksesta nouse veteen samentaen sitä.

Uposkasvillisuus kilpailee ravinteista levien kanssa ja tarjoaa leviä kuluttavalle eläinplanktonille suojapaikan saalistajia vastaan: Ehkäisee sinileväkukintojen syntymistä ja edesauttaa veden pysymistä kirkkaana.

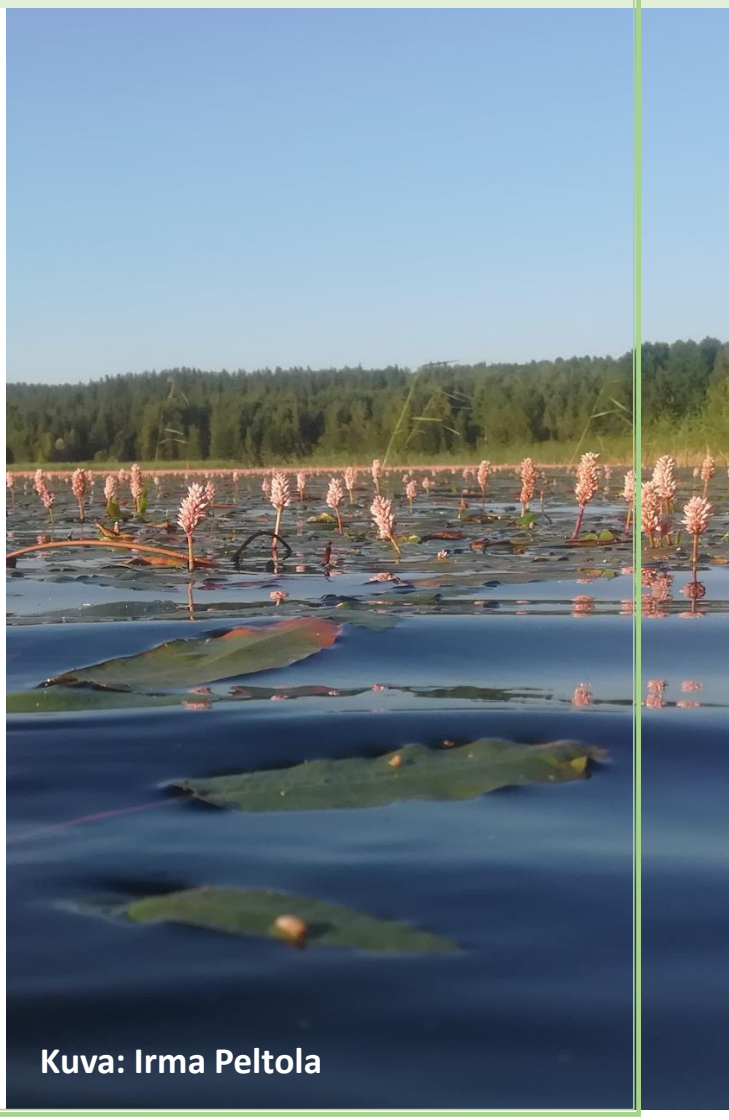

Kuva: Irma Peltola

Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahasto: Eurooppa investoi maaseutualueisiin

Vesijärvi

Vesikasvit ja rannanhoito

Mistä kasvista tarvitset tietoa?

Ilmaversoiset: pääosa kasvista on veden pinnan yläpuolella (s. 3-9)

Kelluslehtiset: kasvin lehdet kelluvat veden pinnalla (s. 9-16)

Uposkasvit: pääosa kasvista on veden alla (s. 17-25)

Vesisammalet: veden pinnan alla kasvavat sammalet (s. 26)

Irtokellujat: kasvi kelluu irtonaisena veden pinnalla (s. 27-30)

Yleiset rannanhoito-ohjeet: Niiton suunnittelu ja toteutus (s. 31-37)

Sopiva hoitotoimi riippuu kasvilajista

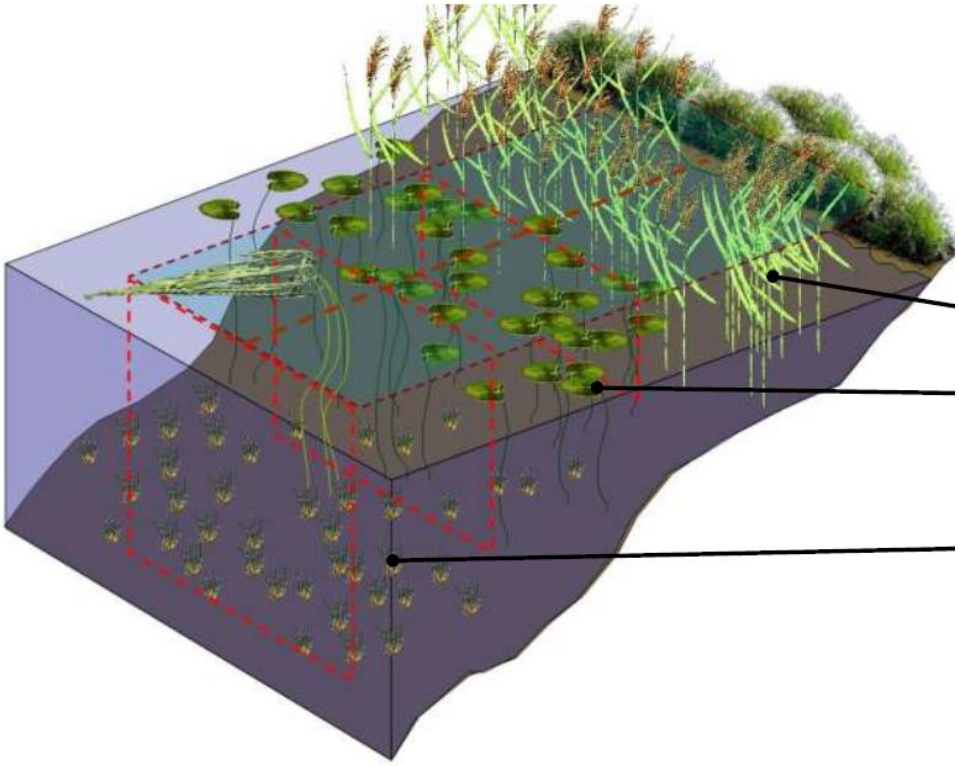

Vesikasvien yleisimmät elomuodot. Kuva: Antti Kanninen

Pinnan yläpuolella: Ilmaversoiset

Pinnalla: Kelluslehtiset, irtokellujat

Veden alla: uposlehtiset, pohjalehtiset, irtokeijujat vesisammalet, näkinpartaiset

Ravinteisuusryhmät (Lajikuvausten merkkien selitykset)
e = eutrofit (ravinteiset kasvupaikat)
m-e = meso-eutrofit (keskiravinteiset – ravinteiset kasvupaikat)
m = mesotrofit (keskiravinteiset kasvupaikat)
o-m = oligo-mesotrofit (karut – keskiravinteiset kasvupaikat)
i = indifferentit (esiintyvät ravinteisuudeltaan erilaisissa kasvupaikossa)

Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahasto: Eurooppa investoi maaseutualueisiin

Vesijärvi

Ilmaversoiset

Järviruoko

Esiintyminen: Hyvin yleinen järvissä ja merenlahdissa sekä alavilla ja kosteilla rannoilla, myös ojissa. Yleinen koko maassa, pohjoisimmassa Lapissa harvakseltaan. Kasvaa vedessä tyypillisesti reilun 1 metrin syvyyteen asti, joskus jopa yli 2 metrin syvyyteen.

Rehevyys (i): Kasvaa sekä niukka- että runsasravinteisissa vesistöissä, mutta on hyötynyt rehevöitymisestä. Levittäytyy tehokkaasti etenkin pehmeillä pohjilla. Lisääntyy siemenistä sekä kasvullisesti juurakosta.

Tuntomerkit: Lehdet 1-2 cm leveät, viiltävän terävät. Lehden puolivälissä poikkiryppy. Varsi kova ja ontto. Kukinto punaruskea, tiheä röyhy. Pituus jopa yli 3 metriä, josta puolet veden alla. Juurakko pitkä ja haarova, monivuotinen.

Hoitotoimet:

Voi runsastua liiallisesti. Voidaan vähentää niittämällä. Niittojäte kerättävä pois vedestä.

Oma mökkiranta viikatteella:
- Pienialainen niitto viikatteella sallittu ilman niittoilmoitusta
- Niitto talvella jään päältä helpottaa seuraavan kesän niittoa
- Alkukesän niitto ennen kukintaa taannuttaa tehokkaasti
- Uusinta keskikesällä tehostaa vaikutusta

Laajempi niitto niittokoneella:
- Niittoilmoitus ELY-keskukseen
- Kerran kesässä 3-4 vuoden ajan
- Linnuston pesimärauhan takia loppukesä suositeltavin

Katso *Yleiset rannanhoito-ohjeet*

Kuva: Terhi Ajosenpää

Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahasto: Eurooppa investoi maaseutualueisiin

Vesijärvi

Ilmaversoiset

Järvikaisla

Esiintyminen: Kasvaa melko yleisenä järvillä suurimmassa osassa Suomea. Tavataan myös jokisuiden vähäsuolaisessa murtovedessä. Kasvaa yleensä reilun 1 metrin syvyyteen asti. Rannikolla kasvaa myös pienempää sini- ja merikaislaa.

Rehevyys (i): Kasvaa monenlaisissa vesissä, mutta tiheät kasvustot ilmentävät kasvupaikan runsasravinteisuutta. Usein savipohjilla.

Tuntomerkit: Lehdetön, taipuisa ja syvän vihreä liereä varsi, joka sisärakenteeltaan hohkainen. Kukinto varren päässä, ruskea, muutaman sentin mittainen, haarova tähkäryhmä. Varsi enimmillään sentin paksuinen, mutta joskus jopa 3-4 metriä pitkä, josta puolet veden alla. Juurakko monivuotinen.

Hoitotoimet:

Voi runsastua liiallisesti. Voidaan vähentää niittämällä. Niittojäte kerättävä pois vedestä.

Oma mökkiranta viikatteella:
- Pienialainen niitto viikatteella sallittu ilman niittoilmoitusta
- Niitto talvella jään päältä helpottaa seuraavan kesän niittoa
- Alkukesän niitto ennen kukintaa taannuttaa tehokkaasti
- Uusinta keskikesällä tehostaa vaikutusta

Laajempi niitto niittokoneella:
- Niittoilmoitus ELY-keskukseen
- Kerran kesässä 3-4 vuoden ajan
- Linnuston pesimärauhan takia loppukesä suositeltavin

Katso *Yleiset rannanhoito-ohjeet*

Kuva: Janne Tolonen

Ilmaversoiset

Järvikorte

Esiintyminen: Yleinen monen tyyppisissä järvissä ja joissa matalassa rantavedessä. Kasvaa myös tulva- ja rantaniityillä, jopa soilla. Kasvaa tyypillisesti alle 1,5 metrin syvyydessä.

Rehevyys (i): Kasvaa sekä niukka- että runsasravinteisissa vesissä. Voi muodostaa matalassa vedessä rehevillä kasvupaikoilla hyvin tiheitä kasvustoja.

Tuntomerkit: Helposti katkeava, ontto varsi, jonka nivelkohdissa on mustakärkisiä pieniä hampaita. Varsi usein lehdetön, lehdet kiehkuroina nivelkohdissa. Itiötähkä muodostuu pääverson, joskus myös haarojen kärkeen. Ilmaverson korkeus puolisen metriä, mutta vedenalainen osa voi olla metrinkin mittainen.

Hoitotoimet:

Kortteikot yleensä hyviä kalojen kutualueita. Jos kuitenkin runsastuu liiallisesti, voidaan vähentää niittämällä. Niittojäte kerättävä pois vedestä. Järvikorte voi kasvattaa veteen jääneiden varsien nivelistä uusia versoja.

Oma mökkiranta viikatteella:
- Pienialainen niitto viikatteella sallittu ilman niittoilmoitusta

Laajempi niitto niittokoneella:
- Niittoilmoitus ELY-keskukseen
- Kerran kesässä 3-4 vuoden ajan
- Linnuston pesimärauhan takia loppukesä suositeltavin

Katso *Yleiset rannanhoito-ohjeet*

Kuva: Suvi Mäkelä

Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahasto: Eurooppa investoi maaseutualueisiin

Vesijärvi

Leveä- ja kapeaosmankäämi

Esiintyminen: Etelä- ja Keski-Suomessa yleinen rehevillä ja pehmeäpohjaisilla järvillä, soistuvilla rannoilla ja ojissa, myös suojaisilla merenlahdilla. Kasvaa yleensä alle 1 metrin syvyydessä. Kapeaosmankäämi kasvaa samantapaisilla paikoilla, mutta usein hieman syvemmällä.

Rehevyys (m-e): Hyötynyt ihmistoimista, tiheät kasvustot ravinteisilla paikoilla. Vielä sata vuotta sitten ei ollut juuri lainkaan sisämaassa.

Tuntomerkit: Tiivis, lieriömäinen, ruskea emikukinto varren päässä. Leveäosmankäämillä leveät lehdet ja tummanruskea paksu kukinto (”paksu sikari”). Kapeaosmankäämillä kapeat lehdet ja vaaleanruskea hoikka kukinto. Monivuotien juurakko paksu ja runsasravintoinen.

Hoitotoimet:

Voi runsastua liiallisesti. Voidaan vähentää niittämällä, mutta varret paksuja ja kasvupaikka usein melko matalalla, joten kaikilla niittokoneilla leikkuu ei välttämättä onnistu. Niittojäte kerättävä pois vedestä.

Oma mökkiranta viikatteella:
- Pienialainen niitto viikatteella sallittu ilman niittoilmoitusta

Laajempi niitto niittokoneella:
- Niittoilmoitus ELY-keskukseen
- Kerran kesässä 3-4 vuoden ajan
- Linnuston pesimärauhan takia loppukesä suositeltavin

Katso *Yleiset rannanhoito-ohjeet*

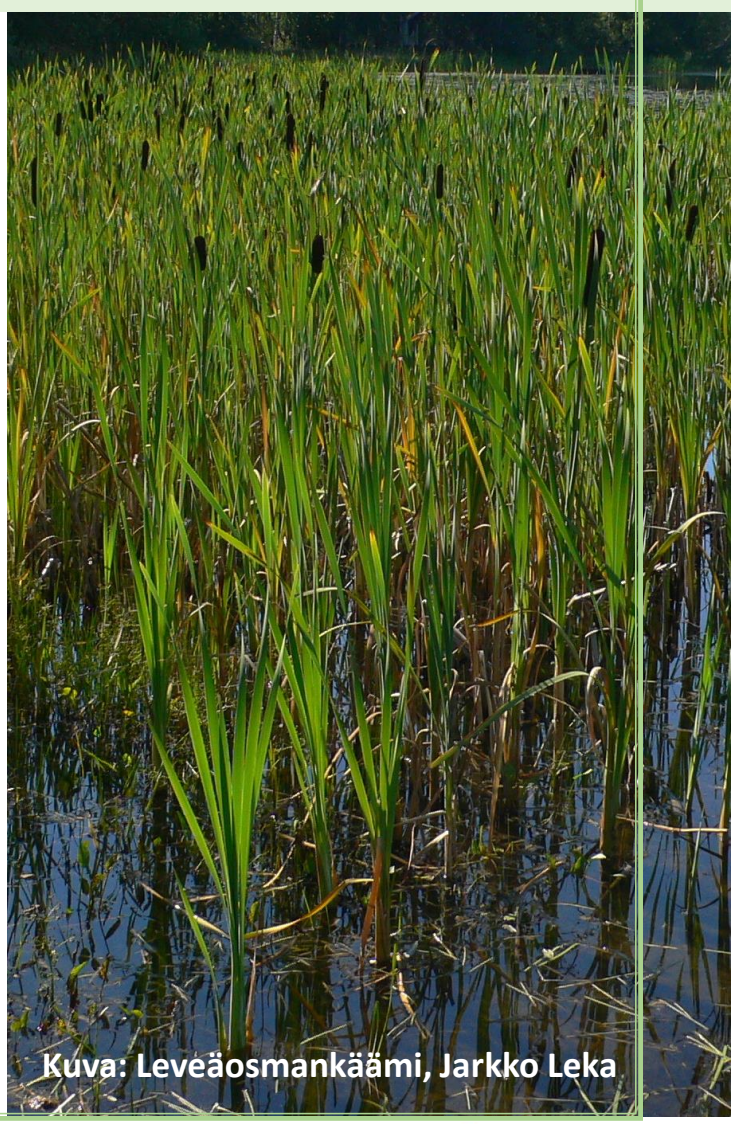

Kuva: Leveäosmankäämi, Jarkko Leka

Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahasto: Eurooppa investoi maaseutualueisiin

Vesijärvi

Isosorsimo

Esiintyminen: Etelä- ja Keski-Suomessa järvien ja jokien matalilla hiesu-, savi- ja liejupohjilla. Haitallinen vieraslaji, alun perin tuotu Suomeen rehu- ja koristekasviksi. Massakasvustot syrjäyttävät muuta lajistoa ja aiheuttavat umpeenkasvua. Kasvaa usein rantavedessä patjamaisen tiiviinä puolikelluvana lauttana.

Rehevyys (e): Viihtyy rehevissä vesissä.

Tuntomerkit: Kookas, 1-2,5 metrinä korkea monivuotinen heinäkasvi, kasvaa laajoina kirkkaanvihreinä, usein puolikelluvina kasvustoina rannoilla. Korsi vankka, lehdet 5-15 mm leveät ja alta kiiltävät, tupet umpinaiset. Kukinto laaja, karkearakenteinen röyhy. Tähkylöiden väri vaihtelee kellanruskeasta kellanvihreään, haarat selvästi karheita.

Hoitotoimet:

Voi runsastua liiallisesti ja muodostaa massakasvustoja. Pienet kasvustot kannattaa kitkeä juurineen, ennen kuin leviää. Voidaan vähentää niittämällä, mielellään useita kertoja kesässä, 1. kerta ennen kukintaa kesäkuun lopulla, toistetaan 3-4 viikon välien. Katkaistut kasvit kerätään heti pois. Kelluvien lauttojen niitto hankalaa. Kasvustoa voi leikata osiin ja hinata rantaan tai nostaa keräävällä niittolaitteella. Rantakasvustoja yritetty hävittää myös peittämällä kasvustot muovilla useammaksi vuodeksi. Huolehdittava, ettei siemeniä kulkeudu muualle.

Katso *Yleiset rannanhoito-ohjeet*

Kuva: Suvi Mäkelä

Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahasto: Eurooppa investoi maaseutualueisiin

Vesijärvi

Piuru

Esiintyminen: Piurua esiintyy harvinaisena Etelä- ja Keski-Suomessa, lähinnä Kymijoen ja Kokemäenjoen vesistöjen varsilla. Sen kasvupaikkoja ovat järvien sekä jokien rannat ja rantaniityt sekä Itämeren jokisuistot.

Rehevyys (m-e): Viihtyy keskiravinteisissa tai rehevissä vesissä.

Tuntomerkit: Kasvaa 0,8–2 m korkeaksi. Lehdet ovat 6–12 millimetriä leveät, litteät ja pitkäsuippuiset, tupet avoimet. Kukinto on enintään 30 cm pitkä pysty- tai siirottavahaarainen röyhy. Tähkylät ovat 7–10 mm pitkiä ja 3–5-kukkaisia, vaaleanvihreitä. Juurakko on pitkä ja haarova. Muistuttaa isosorsimoa, mutta kukintojen haarat eivät ole karheita, eikä muodosta samanlaisia tiheitä kasvustoja.

Hoitotoimet:

Kasvaa harvinaisena lajina, joten piurua ei ole syytä poistaa. Ei muodosta tiheitä kasvustoja, joista olisi haittaa (vrt. isosorsimo)

Katso *Yleiset rannanhoito-ohjeet*

Kuva: Suvi Mäkelä

Palpakot

Esiintyminen: Suomessa on 7 palpakkolajia ja niiden risteymiä. Järvillä yleisimpiä ovat ranta- ja siimapalpakko (**ks. 10**). Rantapalpakko ja harvinaisempi haarapalpakko kohoavat veden pinnan yläpuolelle ja kasvavat myös joissa, ojissa ja murtovedessä.

Rehevyys: Monenlaisilla rehevänpuoleisilla rannoilla.

Tuntomerkit: Palpakkoja on ilmaversoisina, kelluslehtisinä ja upos-lehtisinä muotoina. Rantapalpakon kelluva tai osaksi pysty lehti on siimapalpakkoa leveämpi (4–12 mm) ja lyhyempi. Pinnan yläpuolelle ulottuvan kukintoryhmän yläosassa ovat keltaiset, pallomaiset hedekukinnot, alaosassa ruskehtavat emikukinnot. Haarapalpakon lehdet ovat leveät ja pystyt, jopa 1,5 metriset. Kukinto on haarainen.

Hoitotoimet:

Palpakoista lähinnä siimapalpakon tiheät kasvustot saattavat haitata virkistyskäyttöä ja veneilyä. Niittäminen on hankalaa, sillä taipuisa varsi sotkeutuu helposti potkuriin ja pakenee niittoterää. Haarapalpakko käyttäytyy ilmaversoisten tapaan.

Katso *Yleiset rannanhoito-ohjeet*

Kuva: Rantapalpakko, Suvi Mäkelä

Kuva: Haarapalpakko, Suvi Mäkelä

Siimapalpakko

Esiintyminen: Siimapalpakko on Suomen 7 palpakkolajista yleisimpiä, tavataan ainakin Kuusamon korkeudelle asti, pohjoisessa harvinainen. Siimapalpakko on aito vesikasvi eikä pysty rantakasvi, kuten osa palpakoista. Viihtyy syvissä ja kirkkaissa, virtaamattomissa makeissa vesissä sekä laimeassa murtovedessä.

Rehevyys (m): Kasvaa yleisimmin keskiravinteisissa vesissä.

Tuntomerkit: Siimapalpakon kelluva lehti on hyvin kapea (alle 3 mm) ja pitkä. Varsi on liereä, jopa metrien mittainen. Pinnan yläpuolelle ulottuvan kukintoryhmän yläosassa ovat hedemykeröt, alaosassa emimykeröt, jotka kypsyvät punaruskeiksi pähkylöiksi.

Hoitotoimet:

Kasvustot tärkeitä kalojen kutupaikkoja ja sorsien ravintoa. Tiheä kasvusto voi haitata lähinnä virkistyskäyttöä ja veneilyä. Niittäminen on hankalaa, sillä taipuisa varsi sotkeutuu helposti potkuriin ja pakenee niittoterää. Vaikea saada häviämään niittämällä, mutta vuosittain toistuvilla niitoilla voidaan harventaa tai ainakin ehkäistä kasvustojen laajentumista ja tihenemistä.
Haraamalla kasvit juurakkoineen pohjasta ja keräämällä niittojätteet pois vedestä voidaan saavuttaa pysyvämpiä tuloksia.

Katso *Yleiset rannanhoito-ohjeet*

Kuva: Siimapalpakko, Kirsi Ahonen

Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahasto: Eurooppa investoi maaseutualueisiin

Vesijärvi

Ulpukka

Esiintyminen: Hyvin yleinen järvissä, lammissa ja joissa. Myös vähäsuolaisissa jokisuistoissa. Kasvaa matalasta rantavedestä noin 2,5 metrin syvyyteen saakka. Toinen laji, konnanulpukka, on pienempi ja sen levinneisyys painottuu pohjoisempaan.

Rehevyys (i): Monenlaisissa vesissä, mutta rehevyyden lisääntyessä kasvustot tihenevät ja lehtien koko kasvaa.

Tuntomerkit: Soikea, vaaleanvihreä kelluva lehti, jonka suonisto haarautuu kapealti lehden reunoissa. Kukinto keltainen, jäykkäterälehtinen, tukevan varren päässä. Kukinnan jälkeen siemenet kypsyvät kelluvissa ”possuissa”, joiden kärki muistuttaa siankärsää. Noin ranteen paksuinen juurakko.

Hoitotoimet:

Voi runsastua liiallisesti. Niittäminen on hankalaa ja työlästä. Juurakon sisältämän vararavinnon avulla pystyy kasvattamaan tehokkaasti uusia lehtiä. Pienialaisesti voi kokeilla 2–3 niittokertaa kasvukauden aikana. Toistuvilla niitoilla saadaan kasvustot harvemmiksi ja lehtien koko pienemmäksi.
Varmin keino on juurakoiden poisto ruoppaamalla tai haraamalla (syksy-talvi). Voi kokeilla myös juurakon rikkomista veneen perässä vedettävällä terällä tai äkeellä. Hankaluutena on irronneen kasvimassan kerääminen.

Katso *Yleiset rannanhoito-ohjeet*

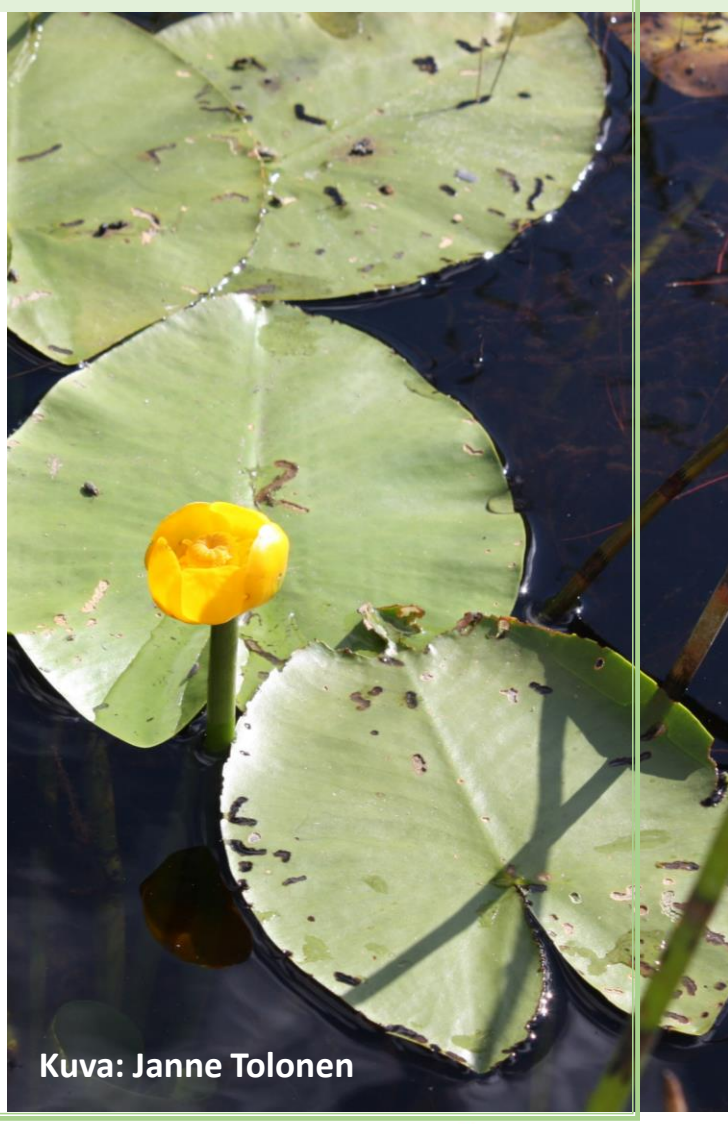

Kuva: Janne Tolonen

Lumpeet

Esiintyminen: Melko yleinen järvissä ja lammissa pehmeällä pohjalla. Voi kasvaa joissakin järvissä ulpukkaa syvemmässä vedessä. Suomessa 3 lajia, joista pohjanlumme on yleisin, suomenlumme ja isolumme lähinnä Itä- ja Kaakkois-Suomessa.

Rehevyys: Pohjanlumme ja isolumme kasvavat monenlaisissa vesissä. Suomenlumme enimmäkseen niukka- tai keskiravinteisissa vesissä.

Tuntomerkit: Kelluva lehti pyöreä ja alta yleensä punertava, lehtisuonitus haarautuu reunoilla verkkomaisesti. Kukinto valkoinen, näyttävä, huom. punakukkaiset muodot rauhoitettu. Kasvattaa usein tiiviitä, mutta melko pienialaisia lehtiryhmiä. Monivuotinen juurakko.

Hoitotoimet:

Voi runsastua liiallisesti. Niittäminen on hankalaa ja työlästä. Pienialaisesti voi kokeilla 2–3 niittokertaa kasvukauden aikana. Toistuvilla niitoilla saadaan kasvustot harvemmiksi ja lehtien koko pienemmäksi.

Tehokkain keino on juurakoiden poisto ruoppaamalla tai haraamalla (syksy-talvi). Voi kokeilla myös juurakon rikkomista veneen perässä vedettävällä terällä tai äkeellä. Hankaluutena on irronneen kasvimassan kerääminen.

Katso *Yleiset rannanhoito-ohjeet*

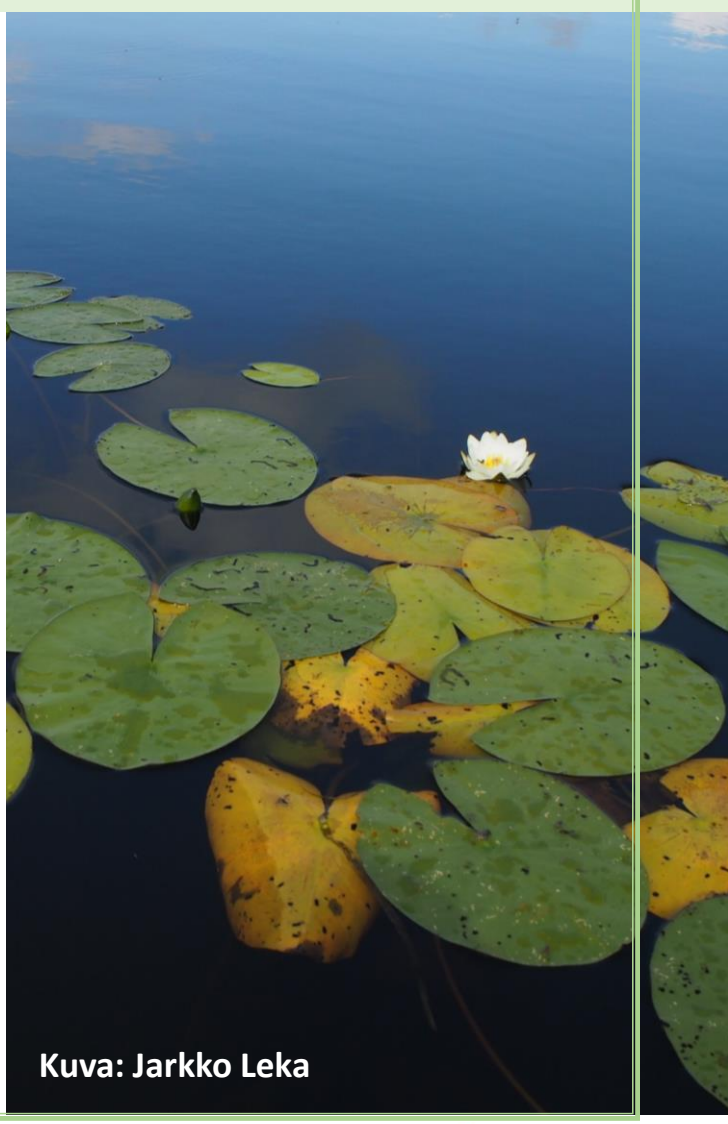

Kuva: Jarkko Leka

Lammikki

Esiintyminen: Löydetty muutamista paikoista Turun seudulta. Ensimmäinen havainto Littoistenjärvestä v. 2012. Haitallinen vieraslaji. Kasvaa runsasravinteisissa järvissä, lammissa, kanavissa ja allikoissa.

Rehevyys: Kasvaa runsasravinteisissa vesissä.

Tuntomerkit: Kelluvavartinen, kasvaa 80–150 senttimetriä pitkäksi. Lehdet herttamaiset, pitkäruotiset, 3–10 cm leveät ja alta punapilkkuiset. Kukka keltainen, 3–4 cm leveä. Teriön sisäpinta on karvainen ja reuna ripsinen. Muodostaa pitkien rönsyjensä avulla tiheitä mattomaisia kasvustoja. Lammikin lehti muistuttaa ulpukkaa, mutta on pienempi. Lehti muistuttaa myös kilpukkaa.

Hoitotoimet:

Poistettava pian, sillä leviää nopeasti, rönsyt voivat kasvaa muutamassa kuukaudessa useita metrejä. Valtaa helposti kokonaisia vesistöjä. Kasvustosta irronneet versot kelluvat helposti uusille kasvupaikoille ja piikikkäät siemenet kulkeutuvat eläinten mukana. Poistetaan kitkemällä huolellisesti pohjaa myöten ja keruujätteet poltetaan. Apuna voi käyttää lapiota, talikoita ja haravia. Poistossa irronneet varret voivat levittää kasvia, tämän voi estää poiston ajaksi asetettavilla puomeilla ja verkoilla. Ilmoita kasvustosta mahdollisimman pian vieraslaji-portaalin kautta Vieraslajit.fi

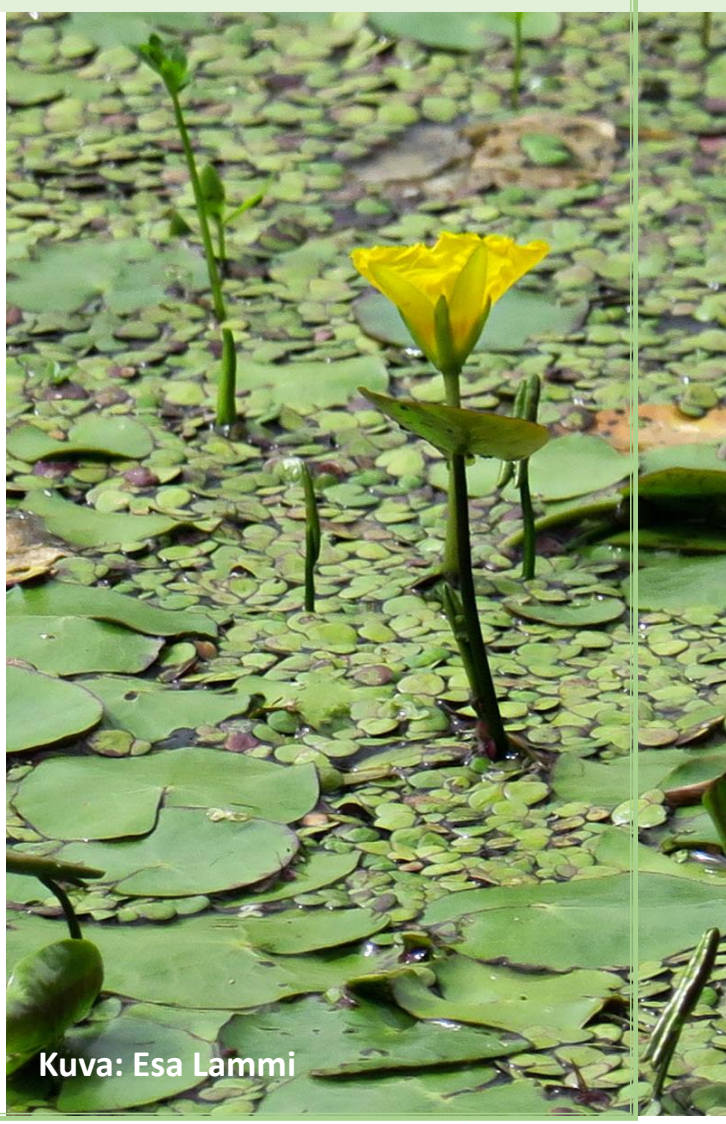

Kuva: Esa Lammi

Vesitatar

Esiintyminen: Kasvaa erinäköisenä vesi- ja maakasvina. Vesikasvina esiintyy järvissä, hitaasti virtaavissa joissa ja merenlahdissa. Yleinen Etelä- ja Keski-Suomessa, harvinainen Ahvenanmaalla, Pohjanmaalla ja Pohjois-Suomessa.

Rehevyys (m-e): Keski- tai runsasravinteisissa vesissä, viihtyy parhaiten siellä, missä maaperä on savinen.

Tuntomerkit: Vedessä kasvaessaan pitkä- ja rentovartinen, jopa 3 m:n mittainen. Lehdet pitkäruotiset, kelluvat. Lehtilapa 10-15 cm pitkä, kapean pitkulaisen puikea. Kukinto tiheä vaaleanpunertavakukkainen tähkä, 2-5 cm.

Hoitotoimet:

Tiheä kasvusto haittaa lähinnä virkistyskäyttöä ja veneilyä, joten toimet kannattaa suunnitella paikallisiksi. Niittäminen voi olla hankalaa, sillä taipuisa varsi sotkeutuu helposti potkuriin ja pakenee niittoterää. Vuosittain toistuvilla niitoilla voidaan harventaa tai ainakin ehkäistä kasvustojen laajentumista ja tihenemistä.

Haraamalla kasvit juurakkoineen pohjasta ja keräämällä niittojätteet pois vedestä voidaan saavuttaa pysyvämpiä tuloksia.

Katso *Yleiset rannanhoito-ohjeet*

Kuva: Mirva Ketola

Järvisätkin

Esiintyminen: Koko maassa Ahvenenmaata lukuun ottamatta. Kirkasvetisissä järvissä ja joissa melko kaukanakin rannasta kovalla pohjalla. Kestää aallokkoa ja virtausta. Rannikolla yleisempi on merisätkin. Suomessa harvinaisena myös kolme muuta sätkin- eli vesileinikkilajia.

Rehevyys (o-m): Niukka- tai keskiravinteisissa vesissä, puhtaiden vesien ilmentäjä.

Tuntomerkit: Lehtiä kahdenlaisia, uposlehdet hienoliuskaisia, kuten tillin lehdet, kelluslehdet 2-3 cm leveät, muodoltaan pyöreähköt ja kolmihalkoiset. Varsi paksu ja vaaleankellertävä tai vihreä, 10–250 cm pitkä. Kukat valkoiset, keskeltä keltaiset, 2-3 cm. Terälehtiä 5 kpl.

Hoitotoimet:

Kukkii joinakin kesinä hyvin runsaana, jolloin kasvi voi kiinnittää tavallista enemmän huomiota. Syytä huoleen ei kuitenkaan ole, sillä kasvi on puhtaiden vesien ilmentäjä, eikä yleensä tuota ongelmia. Runsaan kukintakesän jälkeen voi kasvusto olla seuraavana vuonna selvästi niukempi.

Kuva: Lasse Tuominen

Katso *Yleiset rannanhoito-ohjeet*

Uistinvita

Esiintyminen: Yleinen järvissä, lammissa ja jokisuvannoissa jokseenkin koko Suomessa. Kasvaa enimmäkseen melko syvässä vedessä, yleensä 0,5-2 metrin syvyydessä. Matalissa, rehevissä lahdissa voi olla tiheitä ja laajoja kasvustoja.

Rehevyys (i): Kasvaa monenlaisissa vesissä. Rehevissä paikoissa kasvusto tihenevät.

Tuntomerkit: Kelluva, tumman- tai ruskeanvihreä, välkkyvän kiiltävä soikea lehti (6-13 cm). Uposlehdet pitkiä ja kapeita, varhain kuihtuvia. Kukinto vihreänruskea, vedenpinnan yläpuolelle nouseva sormimaisen tasapaksu tähkä (3-5 cm).

Hoitotoimet:

Tiheä kasvusto haittaa lähinnä virkistyskäyttöä ja veneilyä. Niittäminen on hankalaa, sillä taipuisa varsi sotkeutuu helposti potkuriin ja pakenee niittoterää. Vaikea saada häviämään niittämällä, mutta vuosittain toistuvilla niitoilla voidaan harventaa tai ainakin ehkäistä kasvustojen laajentumista ja tihenemistä.

Haraamalla kasvit juurakkoineen pohjasta ja keräämällä niittojätteet pois vedestä voidaan saavuttaa pysyvämpiä tuloksia.

Katso *Yleiset rannanhoito-ohjeet*

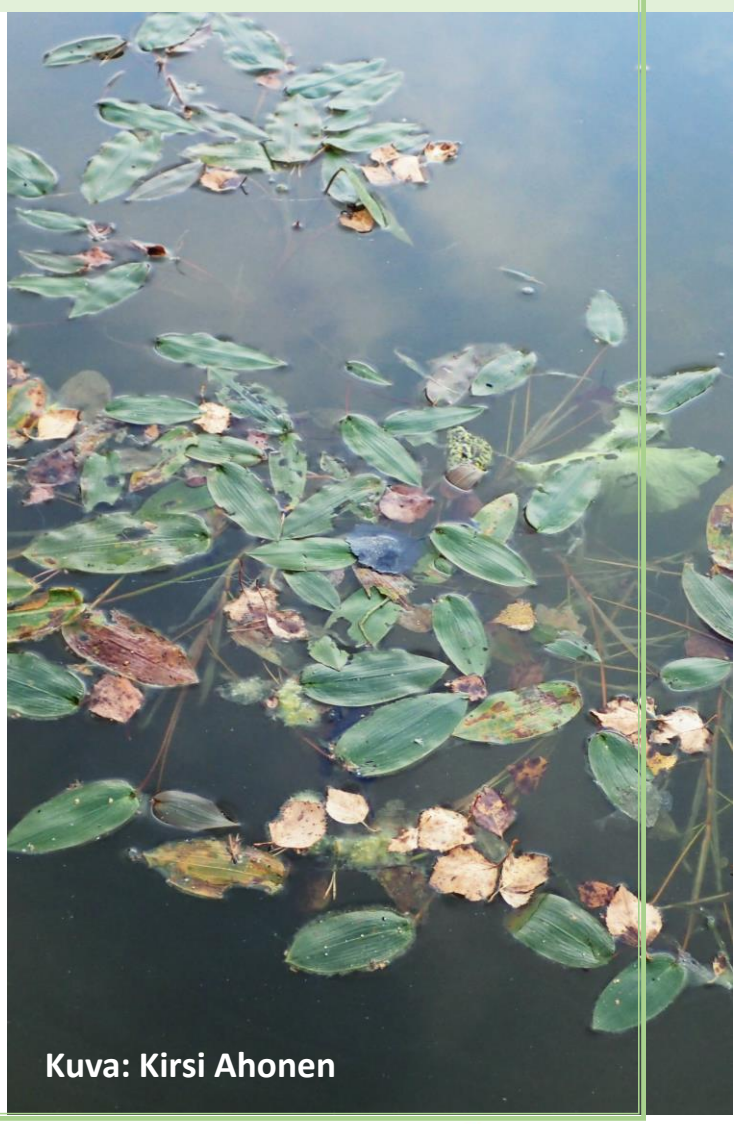

Kuva: Kirsi Ahonen

Vidat

Esiintyminen: Suomessa 17 vitalajia sekä niiden risteymiä. Yleisimpiä vitoja ovat uistinvita (**nro 16**), ahvenvita (**nro 18**), purovita, pikkuvita ja heinävita. Pitkälehti- ja välkevitaa tavataan siellä täällä koko maassa melko syvässä vedessä.

Rehevyys: Eri lajit suosivat ravinteisuudeltaan erilaisia vesiä. Pitkälehtivita viihtyy kirkkaissa, keski- tai runsasravinteisissa vesissä, välkevita happamuudeltaan neutraaleissa, runsasravinteisia vesissä.

Tuntomerkit: Kaikilla vidoilla on nauhamaisia tai soikeita uposlehtiä, osalla myös kelluslehtiä. Kukinto varren päässä oleva tähkä. Pitkälehti- ja välkevita ovat suuria uposkasveja. Pitkälehtividan lehdet (15-20 cm) ruodittomat, ehytlaitaiset. Välkevidan vaaleanvihreissä, välkehtivissä lehdissä (10-20 cm) on lyhyet lehtiruodit ja verkkomainen suonitus.

Hoitotoimet:

Uposkasvillisuuden esiintyminen on yleensä ekologisesti terveen järven merkki ja ne edesauttavat veden pysymistä kirkkaana. Uposkasvit kilpailevat ravinnosta levien kanssa ja tarjoavat leviä kuluttavalle eläinplanktonille hyvän suojapaikan saalistajia vastaan. Vitakasveja ei ole syytä poistaa! Tiheät, pintaan asti ulottuvat kasvustot voivat paikallisesti haitata virkistyskäyttöä. Pieniltä alueilta uposkasvit voi poistaa haravan avulla alkukesällä ja uudestaan loppukesällä. Noudata kuitenkin kohtuutta ja varovaisuutta.

Katso *Yleiset rannanhoito-ohjeet*

Pitkälehtivita

Välkevita

Kuvat: Suvi Mäkelä

Ahvenvita

Esiintyminen: Yleinen uposkasvi jokseenkin koko Suomessa. Kasvaa järvissä, joissa ja merenrannoilla. Kasvaa matalasta rantavedestä jopa noin 4 metrin syvyyteen saakka. Maamme 17 vitalajista yleisimpiä.

Rehevyys (i): Yleensä keskiravinteisissa, kirkkaissa vesissä, kova-pohjaisilla rannoilla.

Tuntomerkit: Vaalea varsi, jossa vuorojärjestyksessä varren molemmin puolin ruodittomat, vihreät tai ruskehtavat lehdet. Lehdet 2-7 cm, läpikuultavia. Varsi voi olla jopa 2,5 m pituinen. Kukintotähkät enintään 3 cm, joissa ohuet ja jopa 10 cm pitkät perät.

Hoitotoimet:

Uposkasvillisuuden esiintyminen on yleensä ekologisesti terveen järven merkki ja ne edesauttavat veden pysymistä kirkkaana. Upos-kasvit kilpailevat ravinnosta levien kanssa ja tarjoavat leviä kuluttavalle eläinplanktonille hyvän suojapaikan saalistajia vastaan. Vitakasveja ei ole syytä poistaa! Tiheät, pintaan asti ulottuvat kasvustot voivat paikallisesti haitata virkistys-käyttöä. Pieniltä alueilta uposkasvit voi poistaa haravan avulla alkukesällä ja uudestaan loppukesällä. Noudata kuitenkin kohtuutta ja varovaisuutta.

Katso *Yleiset rannanhoito-ohjeet*

Kuva: Suvi Mäkelä

Vesirutto

Esiintyminen: Melko yleinen ravinteisissa järvenlahdissa, pikkujärvissä ja joissa Etelä- ja Keski-Suomessa. Leviää voimakkaasti myös Koillismaalla. Tavataan myös murtovedessä Suomen rannikolla. Kasvaa matalasta vedestä kirkasvetisten paikkojen jopa 4 metrin syvyyteen asti. Suosii neutraaleja tai emäksisiä olosuhteita. Haitallinen vieraslaji.

Rehevyys (e): Hyötyy rehevyydestä. Massakasvustot syrjäyttävät muita lajeja. Vuosien väliset runsaudenvaihtelut voivat olla suuria**.**

Tuntomerkit: Kapeat, noin 1 cm:n mittaiset tummanvihreät lehdet tiheässä, kolmen lehden kiehkuroina. Haaroittuva, nivelistä juurehtiva varsi. Muistuttaa olemukseltaan ohutta pulloharjaa. Talvehtii vihreänä ja alkaa kasvaa heti jäiden lähdettyä.

Hoitotoimet:

Massakasvustot nostavat veden pH:ta ja kuluttavat happea. Tehokkaat poistokeinot puuttuvat, joten parasta ehkäistä rehevöitymistä sekä leviämistä uusiin vesistöihin puhdistamalla kalapyydykset. Niittämistä on vältettävä, sillä leviää tehokkaasti ja lisääntyy pienistäkin versonpalasista. Voidaan käyttää keräämäviä harvestereita ja nuottausta useana vuonna peräkkäin. Vaikutus voi olla lyhytaikainen ja jopa pahentaa tilannetta. Pienimuotoinen poisto pohjasta repimällä esim. pitkävartisella haravalla ja keräämällä leikkuujäte pois.

Katso *Yleiset rannanhoito-ohjeet*

Kuva: Janne Tolonen

Ärviät

Esiintyminen: Suomessa 4 ärviälajia, joista ruskoärviä on yleisin ja levinnein kirkkaiden järvien ja jokien kasvi. Kiehkuraärviä ja pohjoisempaan painottuva kalvasärviä kasvavat suojaisissa murtovesilahdissa ja rehevissä järvissä. Tähkä-ärviä **(nro 21)** kasvaa lähinnä murtovedessä.

Rehevyys: Ruskoärviä kasvaa tyypillisesti niukka- tai keskiravinteisissa järvissä. Muut ärviälajit sen sijaan hyötyvät rehevöitymisestä.

Tuntomerkit: Rento varsi yleensä 0,5-1 m:n mittainen. Lehdet ohuita, hienosti pariliuskaisia, varresta säteittäisesti kiehkuroina lähteviä. Ruskoärviällä kiehkurassa 4 lehteä (1-3 cm), muilla 3-6. Kiehkuraärviän lehdet jopa 4,5 cm. Vedestä nostettaessa lehdet yleensä kasaan menevä (vrt. karvalehti **nro 22**). Pienet kukinnot pinnan yläpuolella.

Hoitotoimet:

Uposkasvillisuuden esiintyminen on yleensä ekologisesti terveen järven merkki, eikä niitä ole syytä poistaa. Pieni ruskoärviä ei yleensä karuissa järvissä esiintyessään ole ongelma. Kiehuraärviä ja tähkä-ärviä voivat kuitenkin runsastua haitallisesti. Ärviät voivat lisääntyä verson palasista, joten niitä ei suositella niitettäväksi. Poisto keräävällä koneella tai nuottaamalla. Pieniltä alueilta uposkasvit voi poistaa haravan avulla alkukesällä ja uudestaan loppukesällä.

Katso *Yleiset rannanhoito-ohjeet*

Kuva: Ruskoärviä, Suvi Mäkelä

Kuva: Kiehkuraärviä, Janne Tolonen

Tähkä-ärviä

Esiintyminen: Suomessa 4 ärviälajia, joista tähkä-ärviää tavataan lähinnä murtovedessä. Viihtyy suojaisissa sekä melko avoimissa paikoissa, kunhan tarjolla on hiekkaa tai muuta pehmeää ainesta kiinnittymisalustaksi.

Rehevyys (e): Viihtyy runsasravinteisissa vesissä ja hyötyy rehevöitymisestä. Runsastunut Suomen rannikolla jopa massakasvustoiksi.

Tuntomerkit: Rento varsi ohuehko, punertava. Lehdet kiehkuroina, kiehkuroissa 4(-5) lehteä, lehdet (2-3 cm) tummanvihreitä-punertavia, suunnilleen nivelvälin mittaisia. Lehdessä 5-20 paria liuskoja, liuskat tiheässä, melko ohuita ja jäykkiä. Pieni kukinto veden päällinen, pysty. Kukat säteittäisesti, yksittäin ylimmissä lehtihangoissa.

Hoitotoimet:

Tähkä-ärviän on runsastunut massakasvustoiksi joillakin merenlahdilla.
Voidaan yrittää poistaa keräämällä ja kaivinkone- tai imuruoppauksella. Lisääntyy sekä suvullisesti että suvuttomasti, joten jo versojen pienet osat pystyvät kasvattamaan uuden kasvin.

Jos kasvi halutaan häätää vesistöstä, kaikki kasvustot pitäisi saada poistettua, mikä on erittäin hankalaa. Huolimaton poisto jopa kiihdyttää tähkä-ärviän kasvua.

Katso *Yleiset rannanhoito-ohjeet*

Kuva: Jarkko Leka

Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahasto: Eurooppa investoi maaseutualueisiin

Vesijärvi

Irtokeijujat

(Tankea)karvalehti

Esiintyminen: Tavataan yleisenä osassa Etelä- ja Keski-Suomen järviä, matalissa ja suojaisissa merenlahdissa, myös ojissa ja virtavesissä.

Rehevyys (e): Viihtyy rehevissä vesissä. Ihminen on suuresti parantanut elinmahdollisuuksia rehevöittämällä vesiä.

Tuntomerkit: Tummanvihreät, liuskaiset ja hammaslaitaiset lehdet lähtevät kiehkuroina ohuista, haaraisista varsista. Lehdet parisenttisiä, haarova varsi 20–80 cm, tuntuu kädessä hieman karhealta. Juureton uposkasvi (irtokeijuja). Ei yleensä kukkiakaan. Lisääntyy kasvamalla ja katkeilemalla. Ärviöitä (vrt. **nro 20**) tanakampi, säilyttää muotonsa vedestä nostettuna.

Hoitotoimet:

Runsastuu joskus haitallisesti, jolloin massakasvustot voivat haitata vesistön käyttöä. Kannan suuruuden vaihtelut voivat olla suuria.

Voidaan vähentää nuottaamalla, keräävällä laitteella. Pienimuotoinen poisto esim. pitkävartisella haravalla ja keräämällä versonpalaset pois.

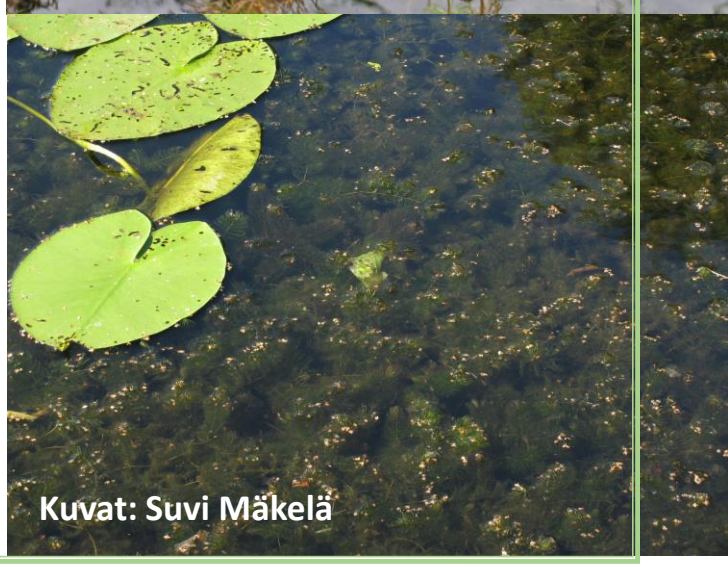

Kuvat: Suvi Mäkelä

Katso *Yleiset rannanhoito-ohjeet*

Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahasto: Eurooppa investoi maaseutualueisiin

Vesijärvi

Ristilimaska

Esiintyminen: Koko rannikkoalueella, erityisesti Pohjanlahden perukassa. Esiintyy paikoitellen myös sisämaassa eteläisessä Suomessa ja Länsi- ja Keski-Lapissa. Kasvaa suojaisissa paikoissa merenlahdissa vähäsuolaisessa murtovedessä, allikoissa sekä neutraaleissa, rehevissä järvissä. Leviää lintujen tai kalastusvälineiden mukana.

Rehevyys (e): Yleistynyt järvien rehevöityessä.

Tuntomerkit: Kukkimattomat versot ovat kooltaan 5–17 mm, pitkulaisia tai puikeita, yksijuurisia tai usein juurettomia. Verson kärki on hammaslaitainen, tyvi pitkä ja kapea. Versot ovat toisiinsa nähden ristikkäin ja muodostavat kymmenien versojen vedessä keijuvia ketjuja. Monivuotinen, ei yleensä kuki Suomessa eikä tuota siemeniä.

Hoitotoimet:

Ei yleensä syytä poistaa. Voi runsastua paikallisesti suojaisissa paikoissa. Voidaan poistaa tarvittaessa paikallisesti esimerkiksi haravanvarteen kiinnitetyllä siivilällä.

Kuva: Suvi Mäkelä

Pohjalehtiset

Nuottaruoho

Esiintyminen: Karut, kirkasvetiset hiekka- ja sorapohjaiset järvet, joskus virtaavissa vesissä tai vähäsuolaisessa murtovedessä. Yleensä alle 1,5 m:n syvyyteen saakka, joskus jopa 3 m:n syvyydessä. Nuottaruoho suosii erityisesti harju- ja hietikkoalueiden kirkasvetisiä järviä.

Rehevyys (o-m): Puhtaan veden ilmentäjä. Laji on kärsinyt järvien rehevöitymisestä ja happamoitumisesta.

Tuntomerkit: Varren tyvessä pohjaan juurtuneena kapeiden, jäykkien, kaarevien lehtien muodostama lehtiruusuke. Varsi 30–70 cm, joka pysyy enimmäkseen veden alla, mutta kukinto nousee veden pinnalle. Kukka on valkoinen tai vaaleansininen, kellomainen.

Hoitotoimet:

Pohjalehtiset uposkasvit ovat tärkeitä, puhtaaseen järviekosysteemiin kuuluvia kasveja, joita ei ole syytä poistaa. Nuottaruoho on harju- ja hietikkoalueiden kirkasvetisen järvityypin nimikkokasvi. Järven käyttäjälle se on merkki hyvästä uimapaikasta, puhtaasta vedestä ja lupaus arvokaloista.

Suuret pohjalehtiset uposkasvit kärsivät järvien rehevöitymisestä. Veden samentuessa niiden esiintymissyvyys alenee ja rehevöitymisen edetessä ne voivat kadota kokonaan.

Kuvat: Suvi Mäkelä

Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahasto: Eurooppa investoi maaseutualueisiin

Vesijärvi

Tumma- ja vaalealahnanruoho

Esiintyminen: Yleisiä koko maassa, harvinaistuvat Lapissa. Kirkasvetiset karuhkot järvet, hitaasti virtaavat joet ja vähäsuolainen murtovesi. Yleensä kovalla mineraalimaapohjalla, melko syvässäkin vedessä.

Rehevyys (o-m): Puhtaan veden ilmentäjiä. Molemmat lajit kärsivät järvien rehevöitymisestä.

Tuntomerkit: Tummalahnaruohon tummanvihreät, ontot, suorat lehdet kasvavat pohjalla tiheänä ruusukkeena. Lehdet 3–15 cm pitkiä ja 1–3 mm leveitä. Jäykät lehdet jäävät vedestä nostettaessa haralleen. Vaalealahnanruoho melko samanlainen, mutta lehdet vaaleammat ja vedestä nostettaessa liimautuvat osin toisiinsa.

Hoitotoimet:

Pohjalehtiset uposkasvit ovat tärkeitä, puhtaaseen järviekosysteemiin kuuluvia kasveja, joita ei ole syytä poistaa.

Suuret pohjalehtiset uposkasvit kärsivät järvien rehevöitymisestä. Veden samentuessa niiden esiintymissyvyys alenee ja rehevöitymisen edetessä ne voivat kadota kokonaan.

Kuva: Tummalahnanruoho, Suvi Mäkelä

Kuva: Vaalealahnanruoho, Jari Venetvaara

Vesisammalet

Esiintyminen: Yleisiä järvissä, lammissa, joissa, puroissa ja lähteissä. Muutamia lajeja löydetty rannikolta. Suomessa on kymmeniä vesisammallajeja. Yleisimpiä lajeja järvissä ovat sirppi- ja näkinsammalet. Voivat kasvaa syvässä vedessä.

Rehevyys: Eri sammallajit suosivat rehevyydeltään erilaisia vesiä. Isonäkinsammal viihtyy karuhkoissa-keskirehevissä vesistöissä.

Tuntomerkit: Versot usein haaraisia ja kooltaan yleensä alle 20 cm, väriltään tumman vihreitä tai ruskeita. Isonäkinsammalen versot voivat olla lähes metrin mittaisia, lehdet kolmirivisiä, venemäisiä. Sirppisammalten lehdet ovat kapean suippoja ja käyriä. Kuirisammalten lehdet ovat tylppiä ja lusikkamaisia.

Hoitotoimet:

Yleisiä erilaisten vesistöjen pohjalla, ei ole syytä poistaa.

Jotkut sirppisammalet voivat muodostaa massaesiintymiä. Pintaan asti ulottuvat massa-kasvustot voivat haitata virkistyskäyttöä.

Voidaan vähentää nuottaamalla tai keräävällä laitteella.

Katso *Yleiset rannanhoito-ohjeet*

Kuva: Isonäkinsammal, Kirsi Ahonen

Sorsansammal

Esiintyminen: Melko yleinen Etelä- ja Keski-Suomessa. Kasvaa yleensä seisovassa vedessä tai pohjamudassa ojissa, rannoilla tai ravinteisissa järvenlahdista. Sorsansammal kuuluu hankasammalten heimoon ja on sukunsa ainoa edustaja Suomessa.

Rehevyys (e): Viihtyy keskiravinteisissa ja rehevissä vesissä. Kulkeutuu uusille kasvupaikoille vesilintujen räpylöissä.

Tuntomerkit: Sekovarsi hankahaarainen, nahkea ja uurteinen, väriltään tumman vihreä tai sinipunainen, noin sentin pituinen ja muodoltaan kolmiomainen. Alapinnalla on suuri joukko tummia juurtumahapsia. Kasvaa yksittäin tai ryhminä veden pinnalla kelluen. Matalassa voi olla kiinnittynyt pohjamutaan juurtumahapsilla.

Hoitotoimet:

Yleensä lähinnä ilmaversois-kasvillisuuden lomassa, ei syytä poistaa. Avoimen vesipinnan massaesiintymät ovat harvinaisempia, vaatii suojaisaa, rehevää vettä. Voidaan poistaa paikallisesti nuottaamalla tai haravanvarteen kiinnitetyllä siivilällä. Sitoo tehokkaasti ravinteita, mutta suuri, pinnan peittävä massa voi aiheuttaa happikatoa.

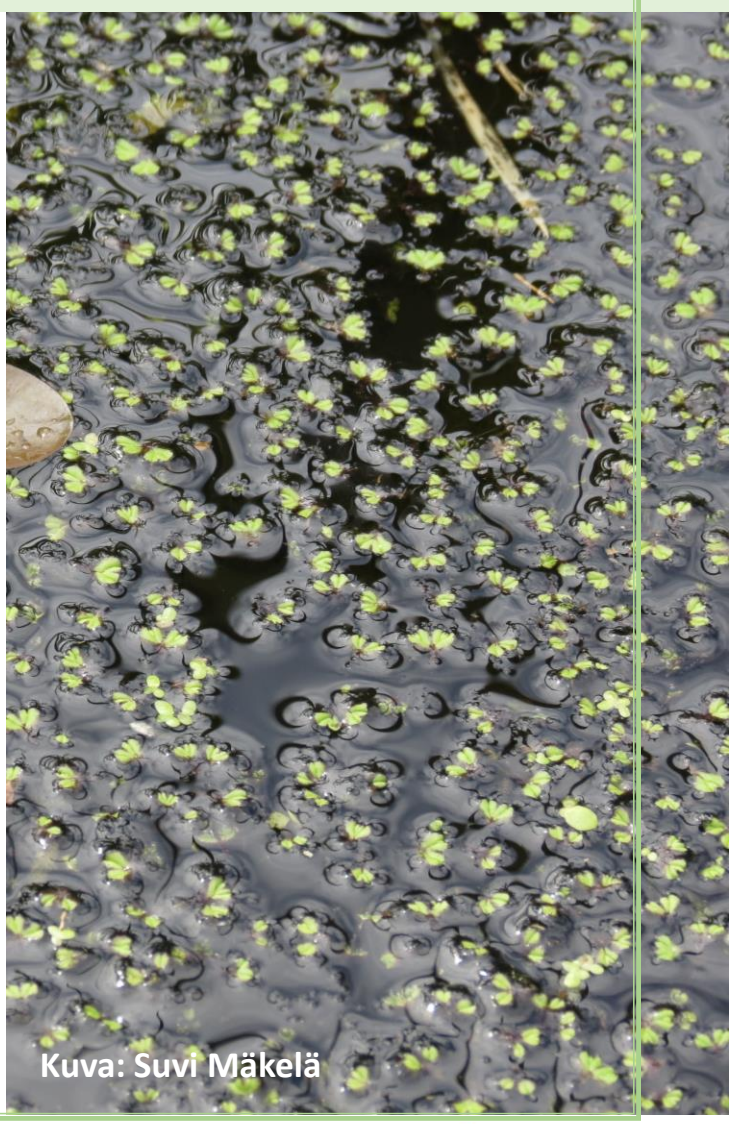

Kuva: Suvi Mäkelä

Pikkulimaska

Esiintyminen: Yleinen Oulu-Joensuu linjan eteläpuolella, pohjoisimmat havainnot Keski-Lapista. Veden pinnalla kelluvia. Ravinteiset lammikot, ojat, joet ja järvenrannat sekä vähäsuolaiset murtovesilahdet.

Rehevyys (m-e): Joskus melko niukka-ravinteisissakin paikoissa, mutta erityisen runsas lanta- ja likavesien rehevöittämillä paikolla. Yleistynyt rehevöitymisen myötä.

Tuntomerkit: Lehtiä muistuttavat pienet, enintään puolen senttimetrin mittaiset pitkänomaiset, litteät, vihreät versot, jotka kelluvat veden pinnalla pienten ilmaonteloiden varassa. Kullakin versolla yksi rihmamainen ja haaraton, yleensä alle 5 cm:n mittainen juuri. Lisääntyy lähes yksinomaan kasvullisesti.

Hoitotoimet:

Massaesiintymä vaatii suojaisaa vettä. Voidaan poistaa paikallisesti esimerkiksi haravanvarteen kiinnitetyllä siivilällä.

Pikkulimaska sitoo tehokkaasti fosforia ja typpeä ja sisältää erittäin paljon proteiineja. Sen viljely- ja korjuumenetelmät ovat yksinkertaisia verrattuna leviin. Käyttöä kalan rehuna ja kasvatusta kiertotalous-näkökulmasta on selvitetty kalankasvatuslaitoksilla sekä maatalouden ravinnepitoisissa valumavesissä.

https://www.luke.fi/uutinen/pikkulimaskan-viljely-on-kiertotaloutta-parhaimmillaan/

Kuva: Suvi Mäkelä

Isolimaska

Esiintyminen: Yleisin Etelä-Suomessa. Sisämaassa paikoitellen linjan Vaasa–Mikkeli eteläpuolella. Pohjanlahden rannikolla satunnaisena aina Perämeren perukoille saakka. Rehevissä ojissa, lammissa, järvissä ja joissa suojaisilla paikoilla.

Rehevyys (e): Rehevyyden ilmentäjä.

Tuntomerkit: Versot 4–8 mm, lähes pyöreitä, ehytlaitaisia ja litteitä. Versot ovat päältä sinivihreitä ja alta sinipunaisia. Juuria on 5–15 kpl, jotka tavallisesti alle 3 cm pitkiä. Versot kelluvat yleensä 2–5 verson ryhminä.

Hoitotoimet:

Harvemmin suuria esiintymiä. Massaesiintymä vaatii suojaisaa vettä. Voidaan poistaa paikallisesti esimerkiksi haravanvarteen kiinnitetyllä siivilällä.

Kuva: Suvi Mäkelä

Kilpukka

Esiintyminen: Suomessa rannikoitten tuntumassa, sisämaaesiintymiä eniten Lounais-Suomessa. Pohjoisimmat kasvupaikat Kemissä. Ei kovin yleinen. Rehevissä järvenlahdissa ja lammissa, joissa ja ojissa, kasvaa ruovikoissa ja lahdelmissa suojassa tuulelta ja aalloilta.

Rehevyys (e): Yleistynyt vesistöjen rehevöityessä.

Tuntomerkit: Irtokelluja tai löyhästi juurtuva. Juuret pitkiä ja haaraisia. Varsi lyhyt, rönsyllinen. Lehdet pitkäruotisia, pinnalla kelluvia, pyöreitä tai munuaismaisia, lumpeenlehden muotoisia, mutta pienempiä, 2–5 cm. Päältä lehdet ovat vihreitä, kiiltäviä ja alta rusehtavan punertavia. Kukkii melko harvoin. Kukat 2-3 cm, valkoisia terälehtiä 3 kpl, tyveltä keltaisia.

Hoitotoimet:

Kasvaa suojaisissa paikoissa useimmiten muun kasvillisuuden seassa. Harvemmin tarvetta hoitotoimenpiteille.

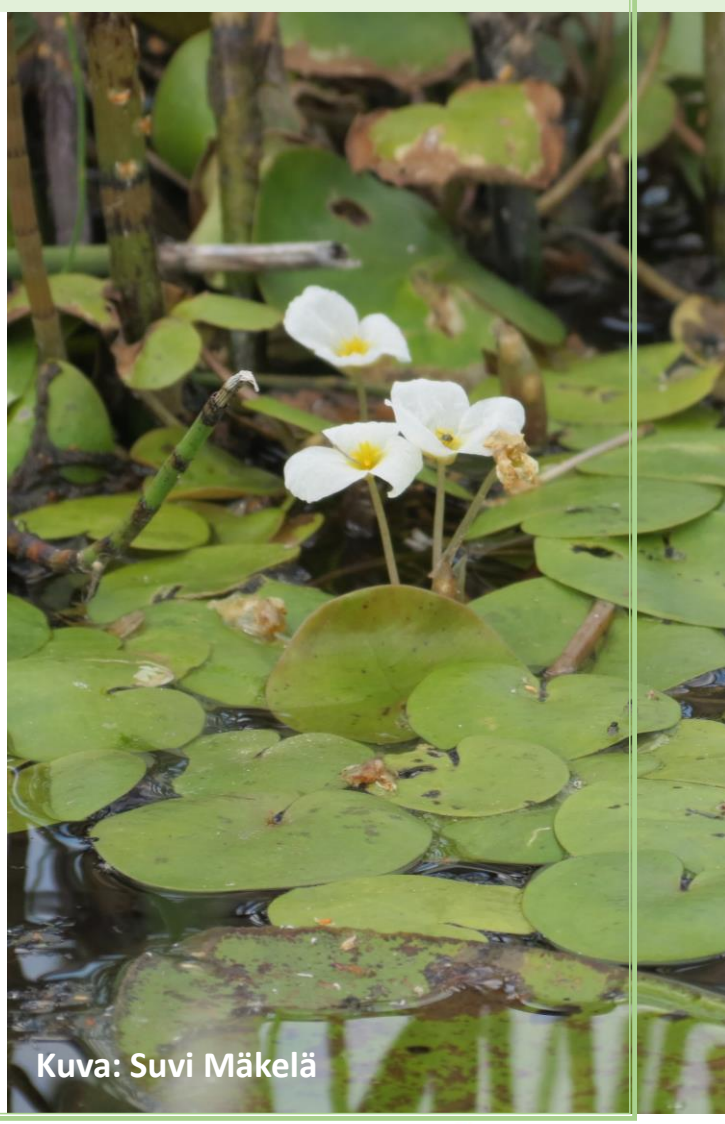

Kuva: Suvi Mäkelä

Yleiset rannanhoito-ohjeet

Rannan keväinen siistiminen

Rannan siistiminen puunlehdistä, kuolleesta ruovikosta, rantaan ajautuneista kasvien jäänteistä ja muusta eloperäisestä aineksesta on rannanomistajan jokakeväinen hoitotoimi. Märän kasviaineksen poisto rantavedestä on käsityökaluin raskasta, mutta kevättalkoilla yhdessä tekeminen keventää työtaakkaa. Vuosittainen rantojen siistiminen vähentää järeämpien kunnostustoimien tarvetta.

Hoitotoimet:

Keväällä jäiden lähtö voi katkoa järviruokokasvustoja. Tuuli voi painaa rantaan suuriakin ruokolauttoja, joiden siivoaminen pois maalle auttaa rannan pysymistä puhtaana. Ruokolauttoja voi koota pois vedestä rautaharavalla. Lehtiharava, haavi tai rantaputsari toimivat hienojakoiselle ainekselle.

Kuljetukseen maalla soveltuvat pressu, kottikärryt tai peräkärry. Kasviaines kannattaa läjittää riittävän kauas rannasta, ettei se valu takaisin järveen. Kuivuessaan massa painuu kasaan ja kevenee, jolloin sen kuljettaminen eteenpäin helpottuu.

Kuivunutta ruokoa on mahdollista hävittää polttamalla. Se käy myös kateaineeksi tai kompostoimalla kasvualustaksi. Kompostoitumista edesauttaa ruokoaineksen silppuaminen. Kompostoidessa massan joukkoon kannattaa lisätä kesällä tuoretta materiaalia, kuten rannasta niitettyjä vesikasveja.

Kuva: Mirva Ketola

Keski- ja alakuva:
Hoida ja kunnosta kotirantaasi-esite

Eri vesikasvilajeille soveltuvat menetelmät ja ajankohdat

Laji tai lajiryhmä	Menetelmät	Ajankohta	Toistotarve
Ilmaversoiset kasvit - ***Järviruoko*** - ***Järvikaisla*** - ***Järvikorte*** - ***Osmankäämi***	Niitto viikatteella tai niittokoneella	Heinäkuun puolivälistä elokuun puoliväliin tai koko kesän ajan	Kasvaa kuormituksen myötä. 3-4 vuotta peräkkäin
	Jos ranta on voimakkaasti mataloitunut, juurakot on poistettava ruoppaamalla	Syksy, edullisinta talvella	Pieni
	Edellisvuotisen kasvuston poistaminen jään päältä helpottaa seuraavan kesän niittoa	Talvi	Pelkkä talviniitto ei vähennä ruovikoita, mutta voi ehkäistä umpeenkasvua.
Kellus- ja uposlehtiset kasvit - ***Ulpukka*** - ***Lumme***	Juurakoiden poisto haraamalla tai ruoppaamalla	Syksy, talvi	Pieni
- ***Siimapalpakko***	Poisto keräävällä leikkuukoneella tai nuottaamalla	Kesä-syksy	Vaihtelee
- ***Vitalajit*** - ***Ärviälajit*** - ***Karvalehti*** - ***Vesirutto****	Poisto keräävällä leikkuukoneella tai nuottaamalla	Kesä	Kasvaa kuormituksen myötä
- ***Vesisammal***	Nuottaus	Kesä	Kasvaa kuormituksen myötä
Pohjalehtiset kasvit - ***Nuottaruoho*** - ***Lahnanruohot***	Pohjalehtiset kasvit ilmentävät hyvää veden laatua, eikä niitä kannata poistaa		

*Vesiruton poistoa suositellaan vain pahoin umpeutuneissa kohteissa, sillä lisääntyy palasista nopeasti.

Taulukko mukaillen: Hoida ja kunnosta kotirantaasi-esite

Niiton suunnittelu ja toteutus

Niiton valmistelu: Jos vesikasvillisuutta on liiallisesti, voidaan vesikasveja poistamalla helpottaa vesien virkistyskäyttömahdollisuuksia ja vesillä liikkumista, lisätä vedenvirtausta umpeenkasvaneissa paikoissa sekä parantaa kalaston ja linnuston elinolosuhteita. Ilmaversoisia voidaan vähentää niittämällä. Uposkasvien poistossa pitää erityisesti muistaa maltilliset ja mahdollisimman tarkasti rajatut toimenpiteet, ettei aiheuteta enemmän haittaa kuin hyötyä.

Tarvittavat luvat:

Pienimuotoiset (<0,1 ha) niitot käsin: Oman rannan edustalta vesikasveja voi niittää viikatteella uimapaikan avoimena pitämiseksi ilman ilmoitusta.

Tätä laajemmat tai koneelliset niitot: Keskustele niittosuunnitelmasta ensin naapureiden ja vesialueen omistajan kanssa. Mieti valmiiksi nosto- ja läjityspaikka, johon pääsee vesiltä niittokoneella sekä kuorman poishakua varten esim. traktorilla. Pyydä myös tarvittavat kulku- ja läjitysluvat maanomistajalta.

Koneellisesta niitosta tulee aina tehdä niittoilmoitus omaan ELY-keskukseen. Sitä varten tarvitset:
- vesialueen omistajan suostumuksen
- kartalle piirretyn suunnitelman niittoalueesta
- kartalle merkittynä paikat, josta niittojäte nostetaan maalle ja mihin se läjitetään.

Niittojäte on aina kerättävä pois vedestä!

Kuva: Risto Kauhala

Huomaa että:

Liian laaja-alaiset niitot saattavat voimistaa sinileväkukintoja, heikentää kalojen lisääntymisolosuhteita sekä häiritä lintujen pesintää.

Ruovikon harventaminen lisää yleensä muiden vesikasvien määrää

Niiton suunnittelu ja toteutus

Niittosuunnitelman tekeminen:

Piirrä kartalle alueet, joista niitto on tarkoitus tehdä. Vältä suoria niittolinjoja pelkästään maanomistusrajojen mukaan. Viivasuorien kanavien sijasta mukaillaan kasvillisuuden luontaista poimuilua ja pyritään säilyttämään elinympäristöjen monimuotoisuus, jotta linnuille jää suojapaikkoja. Mieti miltä maisema näyttää niittotoimenpiteen jälkeen ja huomioi myös mahdollisten näköesteiden jättäminen naapurin suuntaan. Merkitse kivet, jotka voivat rikkoa niittoterän.

- Ojien ja vesistöön laskevien jokien suualueille on tarpeen jättää kasvillisuusvyöhyke sitomaan ravinteita ja kiintoaineista.
- Hyvin matalat ja suojaiset lahdet ovat vesieliöstöltään monimuotoisia elinympäristöjä. Näillä alueilla niitot kannattaa kohdistaa tarkkaan tärkeimpiin paikkoihin jo kasvillisuuden tehokkaan uusiutumisenkin tähden.
- Laajoissa ruovikoissa rannanmyötäinen 5–10 m leveä niitetty käytävä tai aukkopaikat parantavat ahvenen ja hauen elinympäristöä.
- Suojelualueilla vesikasvien niitot tulee suunnitella viranomaisten kanssa. Ota yhteys omaan ELY-keskukseesi.

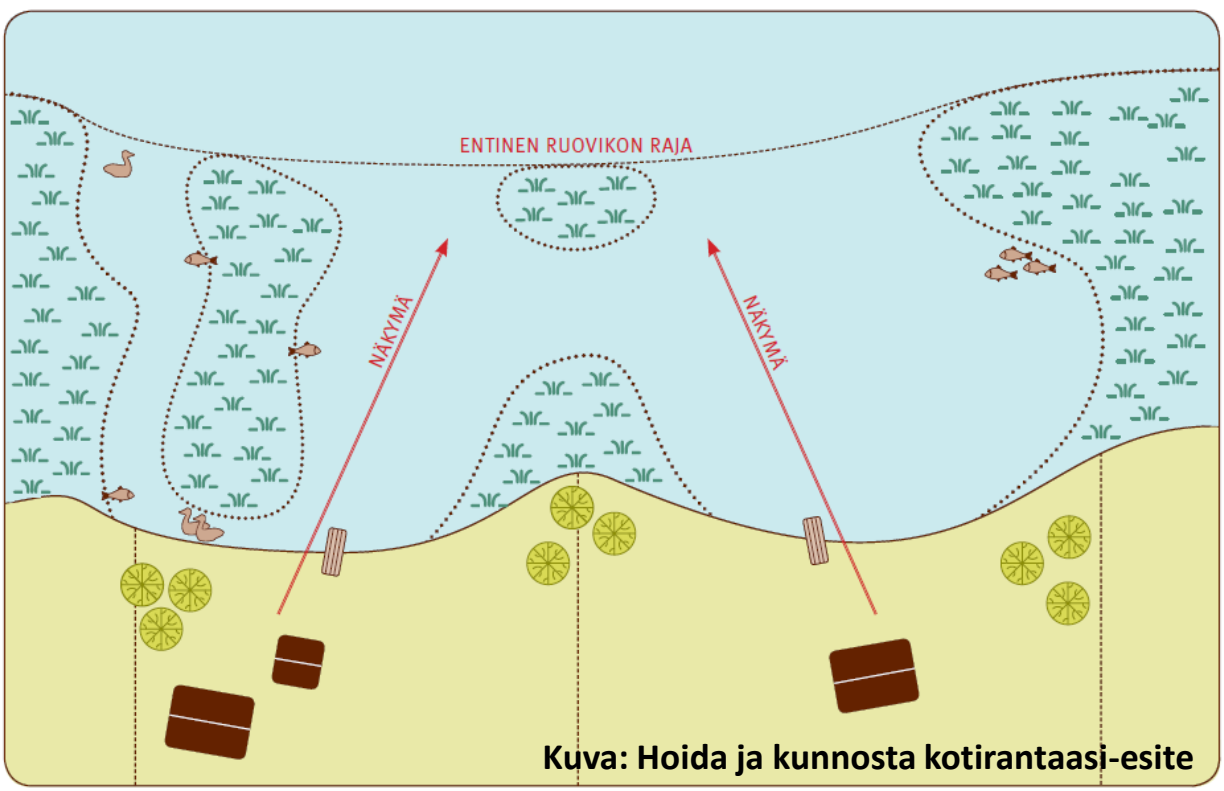

Kuva: Hoida ja kunnosta kotirantaasi-esite

Niiton suunnittelu ja toteutus

Niittoilmoituksen tekeminen:

Vesikasvien koneellisesta niitosta tulee aina tehdä ilmoitus omalle ELY-keskukselle ja vesialueen omistajalle. Tämä koskee myös veneeseen kiinnitettäviä pieniä laitteita sekä koneellista talviniittoa. Ilmoitus tulee tehdä vähintään kuukautta ennen työn aloittamista.

Vesialueen omistajan tiedot saat maanmittauslaitokselta. Kiinteistöjen rajat ja rekisterinumerot saat näkyviin MML:n Karttapaikka-palvelusta, minkä pohjalta voit lähteä jäljittämään vesialueen omistajaa. Jos vesialue on yhteistä ja osakaskunta on järjestäytynyt, ilmoitus tehdään osakaskunnan puheenjohtajalle tai sihteerille. Vesialueen omistajaa voi jäljittää esimerkiksi kalastuslupien myyjän kautta. Mikäli yhteisen vesialueen osakaskunta ei ole järjestäytynyt, ilmoitus toimitetaan kaikille tiedossa oleville osakkaille.

Niittoilmoitukset ELY-keskukseen tehdään sähköisesti ruoppaus- ja niittoilmoituslomakkeella, joka löytyy sivulta **www.ymparisto.fi/lomakkeet > Vesiasiat.** Lomake on sama sekä niitto- että ruoppausilmoituksille. Luvan tarve arvioidaan tapauskohtaisesti. Lupa vaaditaan, jos toimenpiteistä voi aiheutua haittaa esimerkiksi luonnolle tai kalakannoille. Yleensä kuitenkin ELY-keskus vastaa niittoilmoitukseen lausunnolla, jossa kerrotaan voidaanko alue niittää kyseisänä ajankohtana suunnitelman mukaisesti, vai onko niitossa tehtävä toisenlaisia rajauksia esimerkiksi mahdollisten uhanalaisten lajien huomioimiseksi.

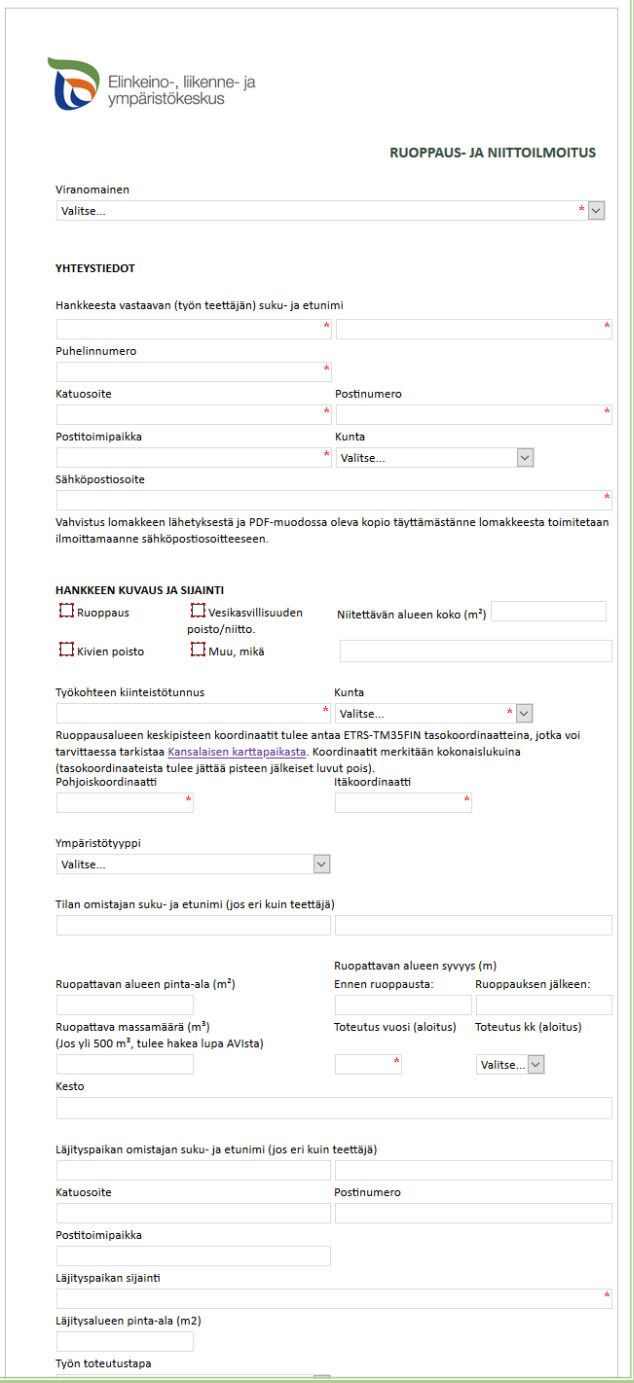

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

RUOPPAUS- JA NIITTOILMOITUS

Viranomainen

Valitse...

YHTEYSTIEDOT

Hankkeesta vastaavan (työn teettäjän) suku- ja etunimi

Puhelinnumero

Katuosoite

Postinumero

Postitoimipaikka

Kunta

Valitse...

Sähköpostiosoite

Vahvistus lomakkeen lähetyksestä ja PDF-muodossa oleva kopio täyttämästänne lomakkeesta toimitetaan ilmoittamaanne sähköpostiosoitteeseen.

HANKKEEN KUVAUS JA SIJAINTI

Ruoppaus

Vesikasvillisuuden poisto/niitto.

Niitettävän alueen koko (m²)

Kivien poisto

Muu, mikä

Työkohteen kiinteistötunnus

Kunta

Valitse...

Ruoppausalueen keskipisteen koordinaatit tulee antaa ETRS-TM35FIN tasokoordinaatteina, jotka voi tarvittaessa tarkistaa Kansalaisen karttapaikasta. Koordinaatit merkitään kokonaislukuina (tasokoordinaateista tulee jättää pisteen jälkeiset luvut pois).

Pohjoiskoordinaatti

Itäkoordinaatti

Ympäristötyyppi

Valitse...

Tilan omistajan suku- ja etunimi (jos eri kuin teettäjä)

Ruopattavan alueen syvyys (m)

Ruopattavan alueen pinta-ala (m²)

Ennen ruoppausta:

Ruoppauksen jälkeen:

Ruopattava massamäärä (m³)
(Jos yli 500 m³, tulee hakea lupa AVIsta)

Toteutus vuosi (aloitus)

Toteutus kk (aloitus)

Valitse...

Kesto

Läjityspaikan omistajan suku- ja etunimi (jos eri kuin teettäjä)

Katuosoite

Postinumero

Postitoimipaikka

Läjityspaikan sijainti

Läjitysalueen pinta-ala (m2)

Työn toteutustapa

Niiton suunnittelu ja toteutus

Niiton toteutus ja niittojätteen keruu:

Leikattu kasvimassa on aina kerättävä pois vedestä, mikä on jopa suurempi urakka kuin itse niitto. Niittojäte on läjitettävä riittävän kauas rannasta aallokon ja tulvaveden ulottumattomiin, jotta kasvit tai niiden sisältämät ravinteet eivät kulkeudu takaisin veteen. Hajotessaan kasvinjätteet kuluttavat happea, ja niistä vapautuu ravinteita veteen, mikä voi osaltaan lisätä levien määrää. Vesistössä ajelehtiva kasvimassa aiheuttaa lisäksi esteettistä haittaa, vaikeuttaa virkistyskäyttöä ja ajautuu lopulta usein jonkun toisen rantaan. Huomaa, että kovalla tuulella kasvuston kerääminen on hankalaa.

Niittojätteen keruu:

Jos käytät leikkuutyössä apunasi urakoitsijaa, kannattaa häneen olla yhteydessä hyvissä ajoin, sillä urakoitsijoiden kalenterit täyttyvät. Urakoitsijan kanssa kannattaa sopia jo etukäteen myös leikkuujätteen pois keräämisestä. Huomioi, että kaikilla niittolaitteilla työntö maalle saakka ei onnistu, jolloin nostokoura tai riittävän suuri talkooporukka on välttämätön. Myös kerääviä niittolaitteita löytyy. Talviniitossa leikattu aines on myös kerättävä maalle esim. pressun avulla. Mahdollisen jatkokäytön kannalta kasvimassa kannattaa läjittää paikkaan, josta se on helppo hakea. Niittojätekasa voi pienentyä muutamassa päivässä paljon, jos niitetyt lajit ovat hyvin vesipitoisia (esim. korte, ulpukka). Muutaman päivän kasan seisottamisella voi säästää muutaman ajokerran, jos kasaa siirretään jonnekin kauemmas esim. traktorilla.

Kuva: Risto Kauhala

Kuva: Irma Peltola

Niiton suunnittelu ja toteutus

Niittojätteen hyötykäyttö:

Pelkän läjittämisen sijaan kannattaa aina miettiä myös leikkuumassojen hyötykäyttöä. Leikkuujäte sopii kompostoitavaksi ja on myös erinomainen maanparannusaine pellolle. Heinä-elokuun vaihteessa leikattu järviruoko sisältää eniten ravinteita ja sen hiili:typpi-suhde on hyvä kompostiin (29:1). Myös talviruoko sopii maanparannusaineeksi. Siinä on kesäruokoon verrattuna suhteessa enemmän hiiltä ja vähemmän ravinteita. Talviruoko sopii myös rakennusmateriaaliksi esimerkiksi kattoihin ja aidanteisiin. Sekä kesä- että talviruoko ovat silputtuna hyvää katemateriaalia puutarhassa.

Maanparannusaine:

Pellolle maanparannusaineeksi käytettäessä leikkuujätettä voidaan kompostoida aluksi aumassa vuoden ajan, minkä jälkeen levitys onnistuu ilman erillistä silppuamista kuiva-lannanlevittimellä. Jos kesäruo'on saa silputtua, sen voi levittää tuoreenakin peltoon, jolloin se lisää mikrobi-aktiivisuutta. Levityksen jälkeen ruoko-massa muokataan maahan. Sopiva määrä on noin 5-7 cm:n kerros. Ruoko sisältää ligniiniä, joka muodostaa humusta. Ruoko lisää maaperään eloperäistä ainetta, joka pidättää vettä, ehkäisee kuivuutta ja tasaa lämpötilavaihteluja. Eloperäinen aines ehkäisee maan tiivistymistä, liettymistä, eroosiota ja ravinteiden huuhtoutumista. Eloperäinen aines lisää myös maaperäeliöiden toimintaa, jolloin ravinteet tulevat paremmin kasvien käyttöön.

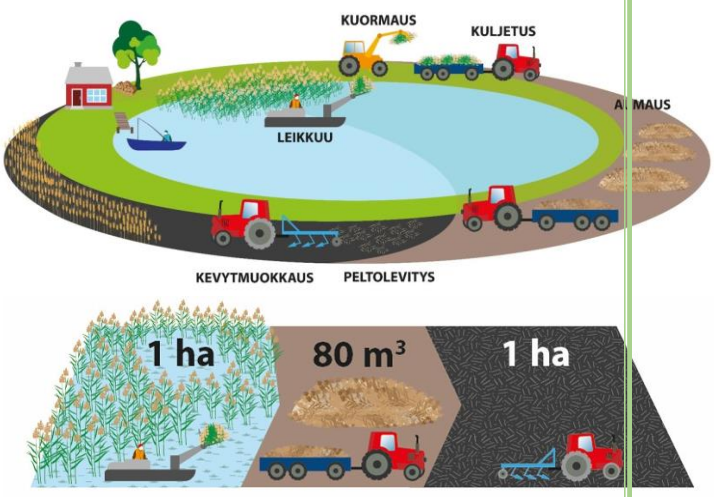

Teksti ja Grafiikat: Eloisa Pelto – opas muhevampaan maaperään, Ruokopelto-hanke (2017)

Kuva: Irma Peltola

Lähteet

Näiden sivujen pohjana on toiminut esitys:

”Yleisimmät vesikasvit ja niiden poisto”, Jarkko Leka, Valonia.

https://www.valonia.fi/materiaali/yleisimmat-vesikasvit-ja-niiden-poisto/

mikä on tuotettu osana Länsi-Suomen maa- ja kotitalousnaisten **Rannat kuntoon** -hanketta

Kiitokset: Jarkko Leka, Valonia
Terhi Ajosenpää, Maa- ja kotitalousnaiset, Pro Agria
ja Suvi Mäkelä, Vanajavesikeskus, sekä muut kuvia luovuttaneet

Lisäksi sivuja on täydennetty tiedoilla seuraavista lähteistä:

Internet:

- Luontoportti http://www.luontoportti.com/suomi/fi/kasvit/
- Luopioisten kasvisto https://www.luopioistenkasvisto.fi/index.html
- Pedagogiikkaa netissä https://peda.net/
- Suomen lajitietokeskus https://laji.fi/
- Vieraslajiportaali https://vieraslajit.fi/fi
- Wikipedia https://fi.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Etusivu

Piirroskuvat: Jing Wu 2019

Muut lähteet:

- Eloisa Pelto – opas muhevampaan maaperään, Ruokopelto-hanke, 2017
  https://www.bsag.fi/wp-content/uploads/2019/07/eloisa_pelto_ruokopelto-hankkeen_opas.pdf
- Hoida ja kunnosta kotirantaasi -esite. Suomen ympäristökeskus.
- Kotimaan luonto-opas. Toim. Miettinen, K. 1998. WSOY, Porvoo.
- Retkeilykasvio 1986. Suomen luonnonsuojelun tuki Oy.
- Sisävesien suurkasvillisuus. Toivonen, H. 1981. Teoksessa Meriläinen, J. (toim.): Suomen Luonto 4. Kirjayhtymä, Helsinki.

Koonnut: Mirva Ketola, Päijät-Hämeen Vesijärvisäätiö, Hola Lake –hanke.
Versio 4.6.2020